

– підрозділи боротьби з податковими злочинами, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, Державної фіскальної служби України;
 – підрозділи військової Служби правопорядку;
 – Національне антикорупційне бюро;
 в) правопорушення, до відповідальності за вчинення яких притягують органи зі спеціальним статусом, встановленим законодавством (наприклад, Національне агентство з питань запобігання корупції).

Висновки. Отже, з метою систематизації наукових знань щодо видів правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки доцільно застосовувати вказані класифікації.

Список використаних джерел:

1. Антипов В.І. Тіньова економіка та економічна злочинність: світові тенденції, українські реалії та правові засоби контролю (теоретико-методологічне узагальнення) / В.І. Антипов. – Вінниця : ДП ДКФ, 2006. – 1040 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

УДК 342.9

РУМ'ЯНЦЕВ Ю.В.

ТЕНДЕНЦІЇ ЗРОСТАННЯ КІЛЬКОСТІ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема зростання кількості корупційних проявів в органах місцевого самоврядування. Подається аналіз причин виникнення цього виду правопорушень. Визначаються наслідки корупції для економіки країни, подаються форми та методи протидії цьому явищу.

Ключові слова: *корупція, адміністративний механізм, протидія.*

В статье рассматривается проблема увеличения числа коррупционных проявлений в органах местного самоуправления. Дается анализ причин возникновения данного вида правонарушений. Определяются последствия коррупции для экономики страны, подаются формы и методы противодействия этому явлению.

Ключевые слова: *коррупция, административный механизм, противодействие.*

The problem in increasing corruption in local government is observed. The analysis of the causes of this type of crime is given. The effects of corruption on the economy are identified, the forms and methods of combating this phenomenon are submitted.

Key words: *corruption, administrative mechanism, opposition.*

Вступ. В умовах слабких демократичних традицій, недосконалості національного законодавства та недостатнього рівня правової культури громадян корупція спричиняє негативні наслідки для всіх верств українського суспільства, деморалізує громадян і руйнує їхню довіру до держави.

Під час вироблення державної антикорупційної стратегії і відповідних механізмів щодо подолання корупції слід врахувати, що це складне явище, причини якого не стільки в недосконалості поведінки людини, скільки в організації владних механізмів. Незважаючи на докладені зусилля й деякі досягнення, в Україні належить здійснити ще чимало реформ у галузі протидії корупції. І розпочати втілювати конкретні заходи боротьби з корупцією необхідно з місцевого рівня, оскільки саме органи місцевого самоврядування утворюють первинну корупційну систему регулювання суспільних відносин, є підґрунтям для поширення корупції у межах усієї держави.

Службовці органів місцевого самоврядування перебувають у постійних взаємовідносинах із громадянами та забезпечують втілення у життя завдань і рішень органів державної влади. Досвід європейських держав свідчить, що будь-які ефективні реформи у державі слід починати саме з реформування органів місцевого самоврядування, підвищення професіоналізму і відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування, які здійснюють організаційні та розпорядчі функції в органах місцевого самоврядування.

Незважаючи на значну кількість досліджень економічних, політичних, правових та соціальних чинників, що сприяють виникненню корупції, бракує праць, у яких безпосередньо висвітлювалася б проблема корупції в органах місцевого самоврядування.

Адміністративно-правові аспекти корупції певною мірою дістали осмислення у працях В. Андрушенка, В. Бабкіна, О. Бабкіної, С. Гурієва, Д. Видріна, В. Горбатенка, Ю. Левенця, Р. Калужного, О. Картунова, А. Коваленка, А. Корніска, В. Котигоренка, І. Кресіної, А. Кудряченка, А. Пахарєва, В. Полтеровича, В. Попова, М. Розумного, Ф. Рудича, В. Смолянюка, Ю. Шаповала.

Вивченню феномена корупції в останні десятиліття приділяється дедалі більша увага. Зокрема, ці питання висвітлюються у працях таких українських науковців: Л. Аркуші, Л. Багрій-Шахматова, Ю. Бауліна, В. Байдука, Ю. Битяка, В. Борисова, І. Голосніченка, О. Дульського, А. Закалюка, В. Зеленецького, О. Кальмана, М. Камлика, В. Клименка, М. Корнієнка, В. Лукомського, М. Мельника, Н. Матюхіної, М. Михальченка, С. Невмержицького, С. Омельченка, Є. Перегуди, О. Прохоренка, А. Редьки, А. Сафоненка, С. Сєрьогіна, В. Тація, О. Терещука, М. Хавронюка, Ф. Шульженка.

Таким чином, ретельне вивчення джерельної бази показує, що на сучасному етапі теоретичних досліджень питанням протидії корупційним проявам в органах місцевого самоврядування України має бути приділено значно більше уваги.

Постановка завдання. Мета статті – визначити основні напрями зменшення корупційних проявів в органах місцевого самоврядування, встановити причини виникнення цього виду правопорушень, запропонувати форми та методи протидії цьому явищу.

Результати дослідження. Доводиться констатувати, що нині теоретично не розробленими взагалі або малодослідженими з погляду науки є низка ключових проблем протидії корупції, без розв'язання яких ефективна протидія корупції неможлива.

Загалом адміністративно-правовий механізм запобігання і протидії корупції як у радянський період, так і в сучасній Україні у вітчизняній науці комплексного дослідження не дістав.

Дедалі очевиднішою стала тенденція з'ясування сутності адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції в органах місцевого самоврядування як у науково-теоретичному, так і в прикладному аспектах. Усе це і зумовило мету, завдання і логіку пропонованого дослідження.

Корупція підриває закони і норми, які спрямовані на продуктивні соціальні цілі. Якщо не протидіяти поширенню корупції, вона «нищить» закони держави доти, доки громадяни вже не бачать сенсу в їх додержанні. Корупція призводить до деморалізації населення країни, втрати довіри до держави та її інститутів і, зрештою, до банкрутства самої держави. Корупція руйнує довіру громадян до держави і знищує соціальний капітал, породжуючи соціальну напругу в суспільстві [1, с. 13].

Високий рівень корумпованості в тій чи іншій країні може використовуватись іншими державами для тиску на політичне керівництво країни під час прийняття рішень зовнішньополітичного і внутрішньополітичного характеру. Тобто політичне керівництво країни потрапляє у політичну залежність від керівників тих держав (міжнародних організацій), які поінформовані про дійсний стан справ щодо корумпованості країни, окремих політиків або керівників найвищого рівня. У результаті виникають проблеми у відносинах з іншими державами (міжнародними організаціями) під час укладання міжнародних договорів, контрактів, отримання кредитів, ін-

вестування іноземного капіталу, реструктуризації боргів. Корумповані посадові особи можуть потрапити в залежність від представників іноземних держав і будуть використані останніми у своїх інтересах.

Те, що проблеми корупції набули в Україні політичного характеру і стали важливим чинником ставлення до неї з боку міжнародної спільноти, відзначається фахівцями як незаперечний факт і підтверджується численними опитуваннями західних експертів.

Корупція часто є приводом для закликів до насильницької зміни влади. При цьому звинувачення нерідко адресуються не тільки конкретній політичній еліті, а й політичній системі загалом. Як відзначає Оскар Аріас Санчес, авторитарні режими здатні успішно приховувати більшість зловживань владою від громадськості, так що висновок про їхню корумпованість робиться на основі аналізу непрямих свідочств і згубних для усього суспільства наслідків. Навпаки, корупція у демократичних режимах часто отримує широкий розголос і усувається до того, як починає завдавати істотних збитків. Проте періодичні скандали викликають у громадян сумніви у своїй здатності впливати на процес ухвалення у країні політичних рішень і розчарування у демократії.

Основними формами корупції в органах місцевого самоврядування України є:

- надання незаконних переваг фізичним або юридичним особам під час підготовки і прийняття актів чи рішень;
- відмова фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачене правовими актами, умисне затримання її, надання недостовірної чи неповної інформації, сприяння фізичним і юридичним особам – учасникам процедур закупівель;
- незаконне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій органу місцевого самоврядування, матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;
- сприяння фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а також в отриманні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

Серед інших галузей, найприбутковіших щодо корупції, слід виокремити такі: податкові пільги; продаж сировинних товарів за цінами, що нижчі ринкових; районування, оскільки воно впливає на вартість землі; видобуток природних ресурсів; продаж державних активів; контроль над тіньовою економікою і нелегальним бізнесом; призначення на відповідальні посади на місцях.

У сучасних умовах можна назвати й інші види порушень, пов'язаних із довірливим використанням чиновниками своїх службових повноважень в органах місцевого самоврядування, зокрема:

- офіційні особи мають відсотки від контрактів, дуже часто переказуючи отримані кошти до закордонних банків;
- посадові особи підписують контракти, виконання яких фінансується з місцевого бюджету, фактично самі собі через підставні фірми та різноманітних «партнерів», або навіть цілком відкрито, перебираючи на себе обов'язки консультантів;
- чиновники, на яких покладено обов'язок стежити за дотриманням законів, можуть вимагати хабарі, погрожуючи застосуванням каральних санкцій (причому розмір хабара, як правило, є меншим за фінансові санкції, що їх буде накладено в тому випадку, якщо справа дійде до суду);
- особи, що надають послуги від імені органів місцевого самоврядування населенню, вимагають гроші за прискорення процедури або за уникнення затримок;
- посадові особи вищого рангу обкладають підпорядкованих їм службовців своєю рідною даниною, спонукаючи тих підвищувати рівень незаконних поборів і щотижня або щомісяця передавати відповідну частину зібраних коштів керівництву [2].

Як свідчить дослідження, у більшості випадків факти корупції викриваються не у зв'язку з цілеспрямованими діями відповідних підрозділів правоохоронних органів, а здебільшого за повідомленнями самих хабародавців. Значна частина викритих правоохоронними органами фактів хабарництва стосувалася діяльності посадових осіб найнижчого рівня [3, с. 194].

Дослідження проблеми боротьби з корупцією дає змогу констатувати той факт, що вітчизняна офіційна статистика не віддзеркалює фактичних масштабів корупції, її стану та динаміки, оскільки це явище має надзвичайно високу латентність [4, с. 60].

За даними дослідників, середнє число фактів хабарництва у 10–18 разів перевищує зареєстрований показник [5, с. 4].

Результати кримінологічних досліджень українських учених свідчать про те, що правоохоронним органам стає відомо лише про 1–2% (максимум до 5%) усіх випадків корупції [6, с. 275].

Щорічне глобальне дослідження Transparency International засвідчило, що Україна разом із країнами Східної, Південно-Східної Європи та Центральної Азії сприймається її населенням

як висококорумпована держава. Позиція України у рейтингу корумпованості країн світу з оцінкою в 2,2 бали та загальні темпи поширення корупції у державі засвідчили необхідність рішучих кроків для порятунку країни та виходу з корупційної прірви.

За останні три роки позиція України погіршилася на 5 пунктів. Якщо негативна тенденція збережеться, то Україна за 5–7 років може наздогнати Сомалі. Більшість держав із рейтингом 2 бали і менше перебувають у воєнних конфліктах. Результати багатьох незалежних досліджень, включно з даними Transparency International, засвідчують, що країни, які сприймаються як найбільш корумповані, є тими самими країнами, котрі найбільше страждають від тривалих конфліктів, спрямованих на знищення державної інфраструктури. Українське суспільство вже нині відчуває болочі симптоми проявів корупції. Це величезні масштаби розкрадання державних коштів, зростання рівня безробіття та бідності, фактична неспроможність держави протидіяти небезпечним хворобам, що зрештою призводить до поступового вимирання української нації. Слід також узяти до уваги той факт, що, за оцінками експертів, зниження індексу сприйняття корупції лише на один пункт призводить до відтоку з країни капіталу, що дорівнює 0,5% валового внутрішнього продукту, а також до загального зниження доходів громадян щонайменше на 4%. Для України ці цифри означають втрату щороку щонайменше 20 млрд. гривень. Особливою рисою традиційно високого рівня корупції у різних сферах життя українського суспільства є те, що населення сприймає корупцію як закономірне явище [7].

Обмежені можливості для економічного і людського розвитку, недостатній рівень глобальної конкурентоспроможності країни, зокрема за показником якості державних інституцій, внутрішньої і зовнішньої безпеки, високий рівень корупції та низький рівень задоволеності громадян діяльністю органів місцевого самоврядування характеризують сучасне становище нашої країни.

Наслідками поширення корупції в Україні є: зниження авторитету держави; порушення принципу верховенства права; суттєве обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина; гальмування та дискредитація соціально-економічних реформ; порушення порядку здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів місцевого самоврядування; надання незаконних привілеїв корумпованим угрупованням, що підпорядковують державну владу їхнім інтересам; криміналізація і тінізація економічних відносин, легалізація доходів, одержаних незаконним шляхом; поширення організованої злочинності, насамперед економічної; порушення принципу соціальної справедливості та невідворотності покарання; ускладнення відносин з іншими державами, всією світовою спільнотою, унеможливлення надання іноземної допомоги; погіршення морально-психологічного клімату в суспільстві, занепад духовних, моральних та суспільних цінностей, посилення соціальної напруженості у регіонах; перешкоджання функціонуванню ринку та деформація нормальних систем розподілу; зниження громадянської відповідальності; зневіра в ефективності державної політики тощо [8, с. 6].

Емпіричні дані показують, що корупція викликає неефективний розподіл і витрачання державних коштів і ресурсів; неефективність корупційних фінансових потоків з огляду на розвиток економіки країни; втрати податків, коли податкові органи привласнюють собі частину податків; втрати часу через різноманітні перешкоди, зниження ефективності роботи державного апарату загалом; банкрутство приватних підприємств; зниження інвестицій у виробництво, уповільнення економічного зростання; зниження якості суспільного сервісу; нецільове використання міжнародної допомоги країнам, які розвиваються, що різко знижує її ефективність; неефективне використання здібностей індивідів: замість виробництва матеріальних благ люди витрачають час на непродуктивний пошук ренти; зростання соціальної нерівності; посилення організованої злочинності – банди перетворюються на мафію; занепад політичної легітимності влади; зниження суспільної моралі [9].

Корупція змінює сутність політичної влади, знижує рівень її легітимності як усередині держави, так і на міжнародній арені; порушує принципи формування та функціонування владних інститутів, демократичні засади суспільства та держави; підриває політичну систему; породжує відчуження влади від народу, знижуючи залежність держави від її громадян; дестабілізує політичну ситуацію; підпорядковує державну владу приватним і корпоративним інтересам, зокрема інтересам корумпованих угруповань і кланів.

Унаслідок корупції відбувається зміщення (деформація) головної мети політики – замість забезпечення загальносуспільних інтересів політика спрямовується на забезпечення приватного і групового інтересів. Системна політична корупція істотно послаблює державність. Вона підриває авторитет держави, породжує недовіру громадян до політичної влади.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити такі висновки. Незалежно від рівня розвитку країни корупція завжди шкідлива для держави як у соціальному, так і в економічному аспектах, оскільки важливі рішення приймаються посадовими особами на підставі прихованих мотивів, виходячи з корпоративних вузьких інтересів, без урахування наслідків для широкої громадськості.

Корупція створює серйозну загрозу формуванню України як демократичної, соціальної, правової держави, а заходи, що вживаються для її подолання з боку держави, бажаного результату поки що не дають. Тому проблема корупції стала чи не найнагальнішою серед тих, що непокоять суспільство і перешкоджають економічному розвитку країни.

Оскільки корупцію, як і інші негативні суспільно-політичні явища, зумовлює ціла система факторів, у цьому розділі показано, що вихідним пунктом у боротьбі з корупцією є розуміння основних передумов та причин, шляхів і стимулів, що сприяють учиненню корупційних діянь на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции / В.В. Лунеев. – М. : НОРМА, 1999. – 516 с.
2. Лунеев В.В. Коррупция, ученная и фактическая / В.В. Лунеев // Государство и право. – 1996. – № 8. – С. 78–91.
3. Мартиненко В.М. Інноваційна стратегія демократичного розвитку України: від місцевої демократії до демократичної держави : [монографія] / В.М. Мартиненко. – Х. : Константа, 2004. – 225 с.
4. Марценко Є. Економічна та криміногенна ситуація в електричній галузі України / Є. Марценко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2005. – № 11. – С. 7–11.
5. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : [монографія] / Є.В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
6. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Є.В. Невмержицький. – К., 1999. – 19 с.
7. Онищук О.О. Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції / О.О. Онищук // Форум права – 2010. – № 4. – С. 686–689. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://firearticles.com/pravo/273-mehanizm-adminstrativno-pravovogo-zapobgannya-protidyi-korupcyi.html>.
8. Организованная преступность / под ред. А.И. Долговой, С.В. Дьякова. – М. : Юрид. лит-ра, 1989. – 352 с.
9. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.В. Терещук. – О., 2000. – 20 с.